

וסייעתא דשמיא
מיוחדת קיימת
למתעסקים בתורה
בזמן שהרבה קודים
לז בין הזמנים

התבוננות בקביעת ההתעלות בבין הזמנים

נכתב על ידי אחד השומעים

ליקוט מתוך שיחות | ניסן תשפ"א

ניתן להשיג
את הספר דברי חיזוק והדרכה
ואת החוברות בכתובות דלהלן

זכרון יעקב : רח' הזית 2 משפ' גריינמן

בני ברק :

פ. כץ : רח'
גניחובסקי 21
משפ' פרידמן
0527668996

רח' רנזנהיים 7
משפ' גריינמן
0527183997

הלפרין 1
קומה ב'

רבי עקיבא 54
משפ' שכטר

רח' אלחריזי 3
משפ' פוליקמן

חידושי הרי"מ 3
קומה ב'

אחיסמך

הרב י. זילבר 03-6188879
הרב י. קול : 0556792223

אזור הנגב

הרב א. קארני:
0548530503

מודיעין עלית :

הרב א. אייזנר
05331-09964
ניתן להשאיר הודעה

ירושלים

הרב לובצקי
0533147220

תוכן ענינים

דחיית מצוות מפני תלמוד תורה

- א ..... לא לדחות את הלימוד לאחר שישתדרו הענינים
- ג ..... עכשיו קובעים את כל החיים
- ג ..... שנות הגיל הצעיר – ובין הזמנים
- ד ..... כאשר יש מצוה שמחוייבים בה
- ה ..... הבטלה בבין הזמנים מפריעה את כל העלייה
- ו ..... לתפוס את עצמו עכשיו!
- ו ..... סיכום הדברים

סדר בין הזמנים

- ז ..... לימוד הסוגיות בבין הזמנים
- ח ..... מדברי רבותינו אודות זכות הלימוד בבין הזמנים
- ט ..... כיצד לנצל את בין הזמנים על הצד היותר טוב
- י ..... להיות "מוחזק"
- יא ..... סיכום הדברים

הנהגת הבית בימי בין הזמנים

- יב ..... התמסרות לתורה
- יג ..... להחליט מראש כיצד הוא יהיה מרוצה
- יד ..... מי שמרגיש שלא מגיע לו כלום תמיד שמח
- טז ..... לשמוח בקשיים שבקיום המצוות
- יז ..... סיכום הדברים

הנהגת הנקיונות לפסח

- יח ..... באופן כללי
- יט ..... המחוייב מצד הדין
- כב ..... סיכום הדברים

דחיית מצוות מפני תלמוד תורה

לא לדחות את הלימוד לאחר שיסתדרו העניינים

במועד קטן ט' א' שרבי יונתן בן עסמי ורבי יהודה בן גרים למדו אצל רבי שמעון בן יוחי, וכשנפטרו ממנו אמר רבי שמעון בר יוחאי לבנו בני אדם הללו אנשים של צורה הם, לך אליהם שיברכוך, וכשהלך מצאם שהקשו שתי סתירות בין הפסוקים, האחת בענין האם יש לשקול מהי המצוה הגדולה יותר, או לחטוף המצוה הבאה לידו מבלי לשקול אולי המצוה האחרת גדולה יותר, שמצד אחד כתוב במשלי "פֶּלֶס מַעְגֵּל רִגְלָךְ וְכָל דֶּרֶךְךָ יִפְנוּ", דמשמע שיש לשקול בפלס את משקל המצוות, ומאידך כתוב במשלי "אַחַר חַיִּים פֶּן תִּפְּלֵס נָעוּ מַעְגְּלֹתֶיךָ לֹא תִדָּע", שיש איסור "פן תפלס", שאין לשקול בפלס, ותירצו שיש פעמים שכך ופעמים שכך, "לא קשיא, כאן במצוה שאפשר לעשותה על ידי אחרים, כאן במצוה שאי אפשר לעשותה על ידי אחרים", ושוב ישבו רבי יונתן בן עסמי ורבי יהודה בן גרים ונתקשו בסתירה נוספת, האם יש מצוות ששוות ללימוד התורה, מחד גיסא כתוב על התורה במשלי "אֲשֶׁרִי אָדָם מֵצָא חֻמָּה וְאָדָם יִפְּקֵק תְּבוּנָה, כִּי טוֹב סִחָרָה מִסֹּחֵר כֶּסֶף וּמִחְרוֹץ תְּבוּאָתָהּ, יִקְרָה הִיא מִפְּנִיִּים מִפְּנִיִּים וְכָל חֶפְצֶיךָ לֹא יִשְׁווּ בָּהּ", משמע דרך "חפצך" דהיינו חפצי העולם הזה לא ישוו בה, אבל חפצי שמים - ישוו בה, ומאידך כתוב על התורה משלי "כִּי טוֹבָה חֻמָּה מִפְּנִיִּים וְכָל חֶפְצִים לֹא יִשְׁווּ בָּהּ", דמשמע כל חפצים אפילו חפצי שמים לא ישוו בה וגם על זה תירצו, "כאן במצוה שאפשר לעשותה על ידי אחרים, כאן במצוה שאי אפשר לעשותה על ידי אחרים".

מצוה שאי אפשר לעשותה על ידי אחרים היינו כשיש לפנינו מצות תלמוד תורה, מול מצוה אחרת שאי אפשר לעשותה על ידי אחרים, אף שתלמוד תורה

גדול יותר, מכל מקום מוכרח לעסוק במצוה על חשבון לימוד התורה, אבל ביאר בזה הרב זללה"ה, שכל זה דוקא כשהנידון על השעה הזו שהוא מתעסק במצוה הזו, ושוקל איזה מצוה להעדיף, אבל אם העומד לנגדו הוא מצוה פלונית מול כל בנין חייו, זהו ודאי משקל אחר, ולכן בשנות הצעירות של בחורים ואברכים, שהלימוד של השנים הללו הוא כל "הבן אדם", הרי שה"בן אדם" אינו נדחה משום מצוה, אם הוא יתעסק כעת במצוה איננו יודע מה יהיה ממנו בגלל זה. מצוה שא"א לעשות ע"י אחרים דוחה תלמוד תורה, אבל אינה דוחה את ה"בן אדם", אינה דוחה את ה"תלמיד חכם".

והדברים מבוארים גם במכתב הרב זללה"ה, וזה לשונו, "הננו רגילים לפרש דנידון מצוה שאי אפשר להעשות על ידי אחרים שדוחה תלמוד תורה, דהיינו כשהנידון הוא על מצות תלמוד תורה גרידא, אבל כשהאדם בשנות עלייתו, וכל שעת לימוד קובעת גדולתו בימי שנותנו בהם, בזה אין שום מצוה שדוחה לימודו, דכל עתידו בזה ובבא שקולה הרבה כנגד כל מצוה", (מכתבי התעוררות ח"א פ"ג)

ובמכתב נוסף "בעיקר הדבר יתכן שהצדק אתו בנוגע לביטול תורה של בני הישיבות, כי למרות שמצד ההלכה נדחה תלמוד תורה בפני כל מצוה עוברת, אבל בגיל הצעיר שכל ביטול תורה עלול להיות כמכריע בעתידו, כידוע שכל ביטול גורר ביטול ועל ידי זה נקבע מקומו בין החלשים, וממילא עתידו בין אלו שעולם הזה לחוד ועולם הבא לחוד, הנני רגיל להורות להחמיר, ומכל שכן בנידון דידן שהם נחלצים להצלת אחרים, ושכל פעולה דורשת יציאה מגדר הרגיל, אשר לפעמים אינה לברכה בעתיד, כי כשמתרגלים לעזות בהכרח להתרחק מעדינות, ובגלל כל זה גם אני הייתי נמנע מלהכניס לענין בחורים ואברכים בגיל צעיר, וגם אלו שכבר בין כח לבניה יש לבחור מהם רק אנשים שלא יתבטלו על ידי זה אלא מעט ורק כפי ההכרח, ואין אנו חייבים בהשתדלות יותר מן המותר, ואין מעצור ל... להושיע ברב או במעט, גם כידוע אין תועלת בהשתדלות שפטורים ממנה", (מכתבי התעוררות ח"א פ"ב)

עכשיו קובעים את כל החיים

הלומדים הצעירים לפעמים לא שמים לב עד כמה הם קובעים לעצמם את כל החיים בשנים המועטות הללו, כי טבע היצר הרע לדחות כל ענין טוב, להראות כאילו עוד יש זמן, והוא עוד יבנה את עצמו בהמשך, וכילד בחיידר הוא חושב שאינו מוכרח ללמוד טוב כל כך, כי בישיבה קטנה הוא כבר "יתפוס" את עצמו, וכשהוא בישיבה קטנה הוא גם כן דוחה וחושב שבישיבה גדולה הוא יגדל, וכשהוא בישיבה גדולה הוא דוחה את זה לכולל, אבל גם כשהוא מגיע לכולל זה נמשך...

אותו "הילד" עם אותן מחשבות בהתאם לגילו המבוגר, הנה הוא חושב לעצמו כי הוא "רק" יסדר לעצמו את הענין הזה והזה, והוא "רק" יגמור לארגן את הבית שלו, או לסדר את החובות, יסיים את הסידורים, יגמור עם הטרדות, כשהכל יהיה מסודר, אז... אז הוא ילמד בשקט וברוגע, לפעמים זה נראה כאילו שהוא מתכנן לעצמו שהזמן שצריך להתחיל ללמוד בו ברצינות, הוא אחרי המאה ועשרים...

ובודאי שזו דרך שגויה, ובלא שום תקווה אמיתית להצלחה, אבל הדרך הנכונה היא, שבשנים הללו "ימי הצעירות", בין בשנות הבחרות, ובין בכולל, יש "לתפוס" כל רגע אפשרי, כל מה ששייך מעליו לזמן יותר מאוחר, בין אם לשעה מאוחרת יותר, ובין אם לשנים יותר מאוחרות יש לדחות, כי בשנים ההם המבוגרות יותר, לאו בהכרח שכל הפרעה תשנה לו את כל ה"בן אדם", אבל בשנים האלו כל הפרעה קטנה, יש לה מחיר גדול בצביון הת"ח של כל אחד ואחד.

שנות הגיל הצעיר – ובין הזמנים

ישנה טעות שמקובלת אצל הרבה צעירים שכשמגיע סוף הזמן הם אומרים לעצמם "בסדר, עכשיו בין הזמנים, עוד מעט יהיה תחילת זמן ותהיה התלהבות של תחילת זמן".

אבל שוכחים שכבר נמצאים בגיל שכבר אין למתי לדחות יותר... מי שלא ינצל את הכמה שנים הללו, ללימוד רצוף יותר, וליציאה מגדרו בשביל עול התורה, הוא

אמנם יהיה אברך טוב, אברך יקר, ומגדל בניו לתלמוד תורה, ולומד, אבל הוא לא יצא תלמיד חכם, בשביל לגדול מוכרחים רציפות מתמדת, ואין למתי לדחות.

יש אנשים שמשקיעים את שנות חייהם הצעירות כדי לקנות דירה, ואח"כ דירה יותר גדולה, ומגלגלים חובות, והכל סביב האשליה שאח"כ יגיע הזמן שנוכל ללמוד בשקט, אבל זו טעות, כי בשנים האלו צריך לדחות כל דבר, ולנצל אותם בכל מה שאפשר, כי הם קובעים מה הוא יהיה בכל החיים שלו.

אדם שמשקיע בלימוד בשנות חייו הצעירות, יש לו אחר כך מה להנחיל לילדיו, ועצם הדבר שיש לילדים אבא בעל מעלה רוחנית שיש לו מה להנחיל להם, ולא שהוא מצפה שהם יהיו יותר ממנו... זו דמות אחרת, כי יש להם את מי לראות וממי ללמוד כי הם יודעים שהוא יותר מהם.

אין למתי לדחות! וזה ענין שנוגע גם לשאר ימות השנה, כי היצר הרע מטעה את האדם בכל החיים עם העתיד הטוב שיהיה, אבל צריך להחליט, שעכשיו זו נקודת הסוף!

כאשר יש מצוה שמחוייבים בה

סיפרו בשם הרב זללה"ה שאמר לאיזה בחור "היצר הרע אינו מגיע ואומר לבחור בעל מעלה "אל תלמד", הרי הוא מיד יגרש אותו בכח, אלא הוא פועל בחכמה, וכשרואה שהבחור מתיישב ללמוד הוא ניגש אליו ואומר לו "ראה, הנה יש כאן מצוה שרק אתה יכול לעשותה, וממש אי אפשר לעשותה ע"י אחרים, אתה מוכרח ומחוייב על פי הדין להפסיק ללמוד", והוא נכנע והולך לעשות המצוה ההיא, וכשהוא גומר להתעסק במעשה המצוה ורוצה לשוב ללמוד, "הוא" מיד מגיע אליו עם מצוה אחרת, שגם היא גדולה עד מאוד, וכלל אין שום היתר לדחותה כי הרי אי אפשר לעשותה על ידי אחרים, "מצוה גוררת מצוה" וכך בכל שבעים שנותיו הוא "עוסק במצוות" ולא לומד כלום, כי הרי אסור לו ללמוד הוא מוכרח לעסוק במצוה".

המשיך הרב זללה"ה "וכיצד באמת צריך לנהוג?, כשהיצר הרע מגיע כשניגשים ללמוד, ואומר יש מצוה דחופה מאוד שאי אפשר לעשותה ע"י אחרים, שואלים אותו את היצר, אכן כך, אבל תוספות אחד אפשר להספיק ללמוד קודם לכן?, תוספות אחד אפשר? לתפוס את התוספות הזה!, ואחר כך עוד כמה שורות, ואחר עוד תוספות ועוד תוספות, ובינתיים יש סייעתא דשמיא, ולפעמים מסתדר בקלות ולפעמים המצוה נעשית ע"י אחרים, וכך בכל ימיו הוא עוסק בתורה, אף שהיו לנגדו מצוות לרוב שלכאורה לא היה אפשר לעשותם ע"י אחרים".

הבטלה בבין הזמנים מפריעה את כל העלייה

הדברים הללו נכונים בכל השנה אבל יש השפעה מיוחדת על בניית ה"תלמיד חכם" בבין הזמנים, כי מי שלא מנצל את בין הזמנים, וממילא הוא יורד מהמצב הרוחני שהוא היה בו באמצע הזמן, אמנם בתחילת הזמן הוא יתחיל מחדש בהתלהבות, אבל זו התחלה חדשה, הוא אף פעם לא מוסיף את העלייה של תחילת הזמן אחרי הקומה שהוא אחז בה בסוף הזמן הקודם, אף שודאי שיש דברים שנשארים מהעלייה, ולא הכל הולך לאיבוד לגמרי, אבל חסר לו את הכח של קומה על גבי קומה, שכל זמן שנמשך מהזמן הקודם בלי הפסקת הירידה של בין הזמנים זו קומה נוספת בבנין התלמיד חכם.

אסור ח"ו לחלק לעצמו את הזמנים כאילו יש זמן ויש סוף זמן ויש בין הזמנים ובתחילת הזמן הוא יתחיל במרץ ובהתלהבות, **הצינון הזה מלבד ההפסד העצמי שבהפסקות, הרי זה גורם שהוא לא יהיה אדם שמספיק קשור לתורה, כי הרי יש זמן שלא לומדים.**

אמנם נכון שאי אפשר להתעלם מכך שיש הפרעות בבין הזמנים, ואכן לכולם יש הפרעות בבין הזמנים, [פעם הרב זללה"ה הלך בדרך לשמחת תורה, ונאנח על הביטול תורה שסביב חג הסוכות, אמרתי והרי כשהיו נוסעים לבית המקדש היה מזה יותר ביטול תורה, שהיו נוסעים על חמור מסע של כמה ימים, ואמר

הרב זללה"ה ששם הרוחניות שהיו מקבלים מכך השלימה את ההפסדים ברוחניות, ע"כ, רואים מכך שמלבד הענין של ביטול תורה יש גם את הענין של לשמור על לימוד התורה בשביל לשמור על הרמה הרוחנית שהוא היה בה באמצע הזמן].

צריך להשקיע כל מאמץ לשמור על עליית הזמן שלא תלך לאיבוד, שהזמן הבא יתחיל מנקודת העלייה של הזמן הקודם.

ההפסד הזה הוא הפסד עצום, מי שמתחיל את הזמן מתוך הבטלה, שוכח שמזה נבנה כל האדם.

לתפוס את עצמו עכשיו!

וכשיתבונן לעצמו יראה שכל השנים שעברו עליו לפני שהוא תופס את עצמו, הם ג"כ עברו באותה הצורה, כל אחד בשנות ילדותו ובחרותו, תכנן לעצמו שכשהוא יהיה בסוף ישיבה גדולה הוא יהיה מהמעולים ביותר, ואחר כך הוא תכנן שבכולל זה יהיה, ובכולל ג"כ הזמן עובר, וכך האדם נגמר מתכנית לתכנית, והבינתיים נופל בלי לשים לב, עד שמוצא את עצמו אחרי הכל, ואז כבר מאוחר מדי.

יש ללמוד ולחשב מהעבר שמי שלא תופס את עצמו היטב, ונלחם חזק, שאין כבר למתי לדחות, יכולים כל החיים לעבור לו באותה הצורה, עכשיו זה הזמן!.

סיכום הדברים

א. מי שרוצה לזכות בכתרה של תורה, עליו להתייחס בשנות צעירותו לכל רגע כרגע הקובע את מצבו בכל שנות חייו, ועל הרוב כמעט כל המצוות נדחות מפני תלמוד תורה של שנות הגיל הצעיר.

ב. עד כמה ששומר על עצמו שלא לרדת מדרגתו בימי בין הזמנים, כך תהיה יותר תועלת בעלייתו בזמן הבא, כקומה נוספת בבנין האישיות, ולא כבניה מחדש.

ג. גם כאשר נראה שממש מוכרחים להתעסק באיזה מצוה אחרת, תמיד ניתן למשוך עוד רגע, והרגע הזה ערכו עצום, מלבד מה שהרבה פעמים זוכים למשוך אליו עוד רגעים ושעות נוספות.

לימוד הסוגיות בבין הזמנים

חייבים לשמור את הרציפות של כח התורה שזה המשפיע הגדול, וזה לא הולך בלי מלחמה, ואם יש זמן קשה כמו בין הזמנים, לומדים בצורה יותר קלה, והעיקר משקיעים את הזמן שיהיה רצוף בתורה, ואז כשמגיעים לתחילת הזמן לא מגיעים שוב מתוך הירידה, ולא מתחילים כל פעם מחדש מא' ב'.

להתבונן הרבה מאוד מה לעשות כדי שבין הזמנים לא יהווה ירידה, כי הרי גם אם הוא אנוס, וגם אם קשה לו, אדם שבטל מן התורה הוא בירידה וזו מציאות, וגם מי שיאמר הייתי אנוס הייתי חייב לעזור ולא יכולתי ללמוד, נכון, אתה אנוס, אולי לא יתבעו אותו שהוא עשה שלא כהוגן, אבל תדע שכל החיים שלך נמצאים פה, כל העתיד שלך, אל תשלה את עצמך, מספיק עד כאן היה זמן של אשליות, עכשיו זהו הסוף!, אם לא תלמד כראוי בשנים האלו, אתה עלול לאבד את התואר תלמיד חכם.

מדברי רבותינו אודות זכות הלימוד בבין הזמנים

"וסייעתא דשמיא מיוחדת קיימת למתעסקים בתורה בזמן שהרבה קורים לו בין הזמנים וממעטים בלימוד, והלימוד כולו לשמה". (מכתבי התעוררות חלק א' פרק ב' ד').

הרה"צ ר' דב יפה ז"ל סיפר שהוא שאל את החזו"א מה עושים בבין הזמנים, והחזו"א אמר לו "בבין הזמנים לומדים כפול", והוא שאל והרי צריכים לנוח, והחזו"א השיב לו "ע"י בטלה לא נחים".

עוד סיפר שהוא שאל את החזו"א למה שלא יצאו הבחורים בבין הזמנים להתעסק בהצלת נפשות, והחזו"א השיב שכל בחור הוא במעמד של "ספק גדול הדור" וכל פעילות שכזו יכולה לסכן אותו.

הגרד"ל שליט"א מספר שלפני בין הזמנים הוא הלך לחזון איש כדי ליפרד ממנו ולהתברך, החזו"א אמר לו בהלצה "נו, בבין הזמנים הרי אסור ללמוד", אבל לי יש לזה היתר..." "בשעת הדחק אתה יכול לסמוך על ההיתר שלי".

והגרד"ל סיפר שהחזו"א אמר את זה בנעימות הקול ובחביבות מיוחדת עם כל "הניגון" כך שהדברים חדרו ללב עם כל הרגש המיוחד, ובאותו בין הזמנים זה נכנס לו חזק מאוד לעצמות, ולמד בזכות ההיתר הזה בכפל כפליים.

והרב זללה"ה היה מתאונן על כך שיש שחושבים לאיזה צורך להפסיק ללמוד בימי בין הזמנים, וכה היה אומר, "מימי לא ראיתי בעל מכולת שיראה לנכון לסגור את חנותו, בגלל שצריך לנפוש, כי הרי יש רווחים, ואי אפשר להפסיק להרויח, והרי כאן הוא הרויח לנצח נצחים, ובקלות מחליטים על זמנים רבים שצריך להפסיק ולנוח".

עוד היה רגיל הרבה לומר לבחורים, "היודעים אתם מה בין זמן לבין הזמנים? - החילוק הוא שבאמצע הזמן הרי יש "סדרים" וממילא יש "בין הסדרים", אבל בבין הזמנים שאין סדרים, ממילא גם אין "בין הסדרים", כל היום כולו מוקדש ללימוד התורה".

כיצד לנצל את בין הזמנים על הצד היותר טוב

כיצד אפשר לנצל את אותם "ימי בין הזמנים", על הצד היותר טוב.

והננו מציעים בזה שתי דרכים, כיצד להמשיך את לימודי ה"זמן" בבין הזמנים, למרות כל הקשיים שמסביב, האחד להשלים את ה"חורים" שנשאר בלימוד של הזמן הקודם, וכן להשלים את המסכת הקודמת לנסות ולמלא את החורים שיש לו בה, וכן ללמוד את הדפים בבקיות שלא נלמדו, או ללמוד שו"ע היטב, ולעשות סדרים מחייבים לכך.

והשני להכין את הלימוד של הזמן הבא, באופן של לימוד בקיאות טובה עם כתיבת הערות, אבל צריך להדגיש שלימוד הבקיות הזה צריך להעשות בצורה עיונית, (אמנם המעלה של לימוד הבקיות שלא כל הפרעה מפסידה אותו כל כך, אבל מצד שני צריך שיהיה הלימוד כהוגן ולא רק לצאת ידי חובת קריאה).

סוף דבר, העיקר לשמור על הקשר התורני.

עוד שמעתי מהרה"צ רבי דב יפה זצ"ל שבבחרתו הוא שאל את החזו"א: מאחר והוא למד במשך הזמן וציין לעצמו את החידושים שחידש, וכעת הוא רוצה לסדר אותם בכתיבה מסודרת ונאה בחול המועד, וזה יעזור לו גם להתמיד יותר, והשאלה היתה היות ועצם החידוש אינו "דבר האבד" כיון שהוא כבר כתוב, והוא רק רוצה "לסדר אותו" על הכתב, שמא זה אסור בחוה"מ.

והחזו"א השיב לו "בתורה - הכל זה דבר האבד".

ופעם סיפרתי את הסיפור הנ"ל להרב זללה"ה ואמר ע"ז "ניצול הזמן אין לך דבר האבד גדול מזה".

ליזהר מאוד שלא לקבל את ההרגשה "סוף סוף זה בין הזמנים".

הדברים אמורים אל מי שיודע ליהנות מהלימוד, ויש לו סיפוק מהתעלות, וחושב שהלימוד בבין הזמנים הוא לפנים משורת הדין, ויש מצב של ביטול תורה שאינו מזיק כל כך, וכן שמענו שהגדולים שהיו נוסעים לנפוש במקום מרחצאות והחלפת האויר, לא פסקו מללמוד בכל מקום שהיו, ראשי הישיבות שנסעו עם

הבחורים גם כן עסקו בתורה כל הזמן, מלבד איזה שעות שחזקו את הבחורים באוירה של שיחת חולין של תלמידי חכמים, ללמוד, ולהדריך, ולחבב.

אמנם בן אדם שמרגיש שהוא "חנוק" מהלימוד והוא חייב להשתחרר, הוא בבעיה, ואדם כזה אכן גם במשך כל השנה הוא מרגיש "שחונקים אותו", אבל מי שחושב על האמת של העניין, הוא יודע שאם הוא רוצה לשמור על העליה שלו ובנין הת"ח שלו, הוא חייב לשמור על התקופה הזו בשביל להשאר ברמה התורנית ובקשר עם התורה, אם משקל החיים נכון לנגד עיניו הוא כבר לא אמור להרגיש חנוק, הרי הוא עוסק באתגר החיים.

להיות "מוחזק"

הכלל בכל החיים, ובפרט בבין הזמנים, ובפרט בבין הזמנים של פסח, "להיות מוחזק", אם יש לו שעה שהוא יכול ללמוד שילמד, ולא שיסדר תחילה את כל הדברים ולצפות שאח"כ הוא יוכל ללמוד בשקט.

להשאר אחרי התפילה בבוקר שעה שעתיים, או ללמוד כל הבוקר ולדחות העבודה לאחר הצהריים, ואז יש ס"ד שילך הכל יותר מהר ויסתדר יותר מהר, וצריך לעשות סדרים גם של בקיאות וגם של לימודים קטנים בין זמן לזמן, "להיות מוחזק".

מי שיכול לסדר לעצמו חברותא לאחר התפילה לשעה או שעתיים, זה יכול לעזור לו הרבה, כי טובים השנים מן האחד שאם יפולו האחד יקים את חברו, בזכות האי נעימות מהחברותא הוא מוכרח לקבוע את עיתותיו, וגם בבית הדברים מתקבלים יותר ברצון כי יש חברותא, וגם אי אפשר לדחות כי הוא מפסיד לשני. ויש בזה ענין נוסף בזמנים שהראש טרוד במחשבות שונות, שהלימוד בחברותא "תופס" יותר את הראש.

מי שטועה וחושב שאחרי שנסדר נוכל ללמוד בשקט, טועה טעות של כל החיים, רק יש לחטוף מה שאפשר כרגע, וזה נכון גם מצד המציאות וגם מצד הסייעתא דשמיא.

בחפץ חיים על התורה פרשת כי תצא על הפסוק "הקם תקים עמו", האדם מחויב לטעון עם בעל החמור המשא על חמורו, דכתיב הקם תקים עמו, ולאפוקי אם הלכו הבעלים וא"ל הואיל ועליך המצוה לטעון טעון, פטור, שנאמר עמו, וכדאיתא במשנה ובספרי, וכן בכל עניני האדם אם מקדש עצמו מלמטה, מקדשין אותו מלמעלה, אם האדם מבקש אחר התפילה, נצור לשוני מרע ושפתי מדבר מרמה, אם הוא בעצמו נשמר מזה, אזי מן השמים יעזרוהו, אבל אם משליך האדם את זה אחרי גוו ואינו עושה מאומה להשמר מזה, איך יבקש זה מהקב"ה?.

וכן אנו מבקשים בתפילתנו "והאר עינינו בתורתך", ואם אין אנו יושבים תיכף אחר התפילה אל השולחן ללמוד, אזי אין תפלתנו מתקבלת, הא למה זה דומה לאחד שמבקש מחברו להלוות לו איזה סך, והמלוה הסכים, ובקש את הלוה לבוא לביתו ושמה יתן לו את ההלוואה, ואם הלוה מתעצל ללכת אין לו להתרעם על המלוה על שלא הלוה לו, כן הדבר בעניננו, האדם מבקש מהשי"ת להאיר עיניו בתורתו, והקב"ה משיבו, טוב הדבר אשר ביקשת, שב אל השולחן וקח גמרא או משניות בידך, ואאיר את עיניך, אולם אם המבקש ממחר לעזוב את בית הכנסת לעסקיו, ואין שם לב לעסק התורה, אז אין תפלתו מתקבלת, ומה שבקש הרי זו תפלת שוא, ומבקש בפיו ולבו בל עמו. (עד כאן).

סיכום הדברים

א. להתייחס בכבוד ראש להצלחת בין הזמנים כי הרי כל הצלחת החיים טמונה כאן.

ב. בכל יום יש להקדים ללמוד עד כמה שניתן, ואחר כך לגשת לשאר המצוות המוכרחות.

ג. מן הנכון לקבוע לימוד בחברותא או ביחידי בסמוך לתפילת שחרית, לכל הפחות לשעה או שתיים, וזהו גם דבר נכון לתועלת קבלת התפילה, וכמ"ש בשם החפץ חיים.

ד. כמה רעיונות ללימוד בבין הזמנים: להשלים את ה"חורים" שנשאר בלימוד של הזמן הקודם, וכן להשלים את המסכת הקודמת לנסות ולמלא את החורים שיש לו בה, וכן ללמוד את הדפים בבקיות שלא נלמדו, או ללמוד שו"ע היטב, ולעשות סדרים מחייבים לכך, להכין את הלימוד של הזמן הבא.

הנהגת הבית בימי בין הזמנים

התמסרות לתורה

לענין הנהגת הבית בענין הזה של מסירות לתורה בימי בין הזמנים הדבר תלוי עד כמה הלומד בעצמו שמח עם ההתמסרות לתורה, אם הוא לא מספיק שמח עם הענין, והוא מרגיש בדרגה מסויימת כעין כפיה, אזי גם בבית מרגישים כן, לאף אחד לא קל, ואם הוא עצמו מתבטל בכל מיני הזדמנויות, וכשהוא מדבר בטלפון או בשיחת רעים הוא מאריך, וכשמבקשים ממנו בבית לעזור משהו הוא אומר שהוא חייב ללכת ללמוד זה מקומם, אבל אם זה אתגר חייו, וזו השאיפה הרוחנית שלו, והוא מרגיש בזה שמחה והתלהבות, גם בני הבית יושפעו מכך, וגם הסייעתא דשמיא תהיה בהתאם.

הרבה פעמים אפשר לראות אדם שצועק "ביטול תורה" "ביטול תורה" אבל הוא בעצמו "מורח" הרבה מהזמן ולפעמים הוא כלל לא שם לב שזה ביטול תורה, אבל על הסובבים הדבר משפיע שכבר גם הם אינם מייקרים כל רגע של תורה שלו.

צריך לזכור שכמו שאצל אנשים תלמוד תורה זה הדבר הכי גדול, וביטול תורה הוא העונש הכי גדול, כך גם אצל נשים, וכמו שאמרו בגמ' ברכות י"ז א' נשים במאי זכיין, אבל הרגשתם תלויה כמה הבעל מרגיש שזו האחריות שלו, וזו התשוקה שלו, וזו השמחה שלו, וזה ההתעלות שלו, וההתייחסות וההרגשה בהתאם.

אדם שאצלו התורה היא בעצלתיים וממילא גם אצל בני ביתו כן, אזי ממילא בהכרח הוא נהיה אנוס, אנוס אמיתי, כיון שכעת באמת אין לו אפשרות להניח הכל וללכת ללמוד, זהו גלגל, כשהוא ישאל האם הוא אנוס, יאמרו לו, אכן עכשיו אתה אנוס, אבל מה שאתה במצב הזה אתה גרמת את זה, חס וחלילה אינך רוצה להתבטל, להיפך, אתה רוצה ללמוד, אבל כשיהיה לך שקט...

בקיצור, הדבר תלוי עד כמה האדם מרגיש שזה "החיים" שלו.

להחליט מראש כיצד הוא יהיה מרוצה

בהסתכלות כללית על כל ענייני בין בזמנים, צריך להחליט מראש כאילו הוא עומד עכשיו לאחר הבין הזמנים, ולחשוב לעצמו באיזה צורה הוא מסכם לעצמו, שהיה בין הזמנים מוצלח ושהוא מרוצה מעצמו, מתי הוא יחשוב שהיה טוב, האם כשהיה לו שקט? האם בכך שהוא יכל לישון מספיק? האם בכך שהיה לו מה לאכול? מתי הוא ירגיש סיפוק שהשנה היה בין הזמנים מוצלח? מתי ישאר לו טעם טוב מבין הזמנים, ואמנם ודאי שכל אחד אומר לעצמו, שהסיפוק שלו יהיה כשהוא יוכל לומר לעצמו למדתי הרבה, אבל הדבר הזה צריך חידוד כל אחד לעצמו, מה נשאר לו מכל הבין הזמנים הזה, ולפ"ז יקבע את עתידו, ממה לשמוח ולהיות מרוצה, וממה להתאכזב וממה להיות עצוב.

המציאות היא שאדם לא מרגיש מרוצה מזה שהוא ישן שבוע או שבועים רגוע, וגם לא מסעודות גדולות, כי זה עבר ולא נשאר מזה סיפוק, וגם אדם שיש לו את

כל המנוחה והשלווה, ברגע שיש לו איזה צער קטן או אי נעימות ומריבה, הוא מוריד כמעט את כל השלווה גם אם זה היה רק פעם אחת.

וא"כ כשאדם מחליט שהוא רוצה לצאת עם הרגשה טובה מהחג הזה, הדבר ברור שזה רק ע"י תורה ומעשים טובים, אם הוא התמסר ללימוד התורה, ואם הוא הצליח לעבור את החג בלי שום כעס וכיו"ב, ואם הוא הקריב מעצמו לכך, רק מזה יהיה לו סיפוק, ואחרי שהוא מחדד את הדברים הללו, אזי גם אם לא היה הכל בדיוק כמו שרצה ותכנן, אם זה יהיה האתגר שלו, הוא יעבור את זה יותר בקלות, כי באתגר העיקרי הוא עדיין כמו שרצה.

הרבה דברים שנעשים כדבר המובן מאליו, ומתאכזבים רבות במניעתם, ובהתבוננות נכונה מבעוד מועד, כמה אכן משקל לדברים הללו, מול משקל של לימוד תורה, מול משקל של עלייה רוחנית, הרבה יותר קל לגמד את ההתייחסות אליהם.

מי שמרגיש שלא מגיע לו כלום תמיד שמח

לפעמים אדם מוצא את עצמו בחג במצב שחסר לו איזה דבר, וגם בזה הדבר תלוי מהי ההבנה שממנה הוא מתחיל, כי אם הוא יוצא מתוך הנחת יסוד שהכל היה צריך להיות וזה חסר, אז כעת חסר לו, אבל אם הוא מסתכל בהסתכלות נכונה של "קטונתי מכל החסדים" שלא מגיע לו כלום, אזי כל דבר שיש לו הוא מודה ושמח הנה גם את זה נתנו לי, וכמו שנהגו הצדיקים לראות כל דבר שיש לו כמתנה, מה שאין כן כשהוא מרגיש שמגיע לו הכל, שאז כשמשוהו חסר לו זה נקרא שלקחו לו.

לחדד את ההסתכלות!

ויש להקדים תפילה פרטית בכל ענין לסייעתא דשמיא, בהנהגה הראויה, ולהצלחת הענין, וככל שהבקשה פרטית יותר על דבר קטן ומסוים, מרגישים יותר את ההשגחה.

א"ה, ראיתי להעתיק בזה מכתב שנכתב לאדם פרטי לפני שנים רבות, להמחשת הענין הנ"ל בדרך משל:

"... אנחנו מקוים שהשנה יהיה קל ונוח ונעים בס"ד, והכל מתוך שלווה, נוכל לנוח הרבה, ולטייל בנעימות, ושלא יחסר לנו כל טוב, לא יכעיס אותנו שום אדם ושום פגע, שמחת חג אמיתית, כמובן שנקבל אורחים ונשפיע להם מעודף השפע שזכינו, ונצפה לעלייה רוחנית אמיתית בכל המובנים.

ויהי בבוקר בהקיצנו מהחלומות, ותפעם רוחנו, שפע המטעמים אין בו כדי להשביע את הארץ, הרבה פחות ממה שתיכננו, השלוה לא מושלמת כ"כ, האורחים הגיעו בדיוק בזמן שהיה בדעתנו "למינח פורתא", פלוני לא הגיב לפי כבודינו, ואלמוני לא מיהר לשמוע בקולינו, ציפינו להערכה גדולה על רוב מאמצינו ונתאכזבנו, וכו' וכו', עברו הימים בלי טעם טוב כ"כ, את הטוב שכחנו מהר ואת הפחות טוב קשה לשכוח, וזה מעכיר עלינו את ההרגשה אם מעט ואם הרבה.

פגשנו ידיד ושאלנו אותו איך הי' החג, והנה הוא שמח וטוב לב, לא העיק עלינו שום דבר, שאלנו אותו מאיפה השגת כ"כ הרבה טוב טעם, ואיך עלה בידך לנוח למרות הלחץ הגדול, השיב הידיד קודם כל חשבתי לעצמי לפני החג במה אוכל לשמוח שמחה אמיתית לאחר החג, הרי האכילה והשינה שאשמח בהם בחג לא ישאירו לי אלא "כבידות", והמנוחה בודאי תשתכח ממני, והעלייה הרוחנית - שאני מאמין לעצמי שזו באמת שאיפתי, - ודאי לא תגיע מזה, ואם אחפש את שלוותי רבים האכזבות כידוע.

לכן התבוננתי והחלטתי שאציב לעצמי מטרות אחרות בשמחת החג, ורשמתי על דף הדברים הבאים: א. אשמח אם אצליח לשמח אחרים. ב. אשמח אם אצליח להתגבר ולתת משלי, ג. אשמח אם יעלה בידי לתפוס כל יום כמה שעות של לימוד בחברותא, ד. אשמח אם לכה"פ תפילה אחת ביום תהיה בהרגשת קירבה יתירה כראוי לימים נעלים אלו, ה. אשמח אם אבין היטב שאם לא אקבל מחמאות זכותי גדולה יותר, והסוף היה כך, בהתחלה הייתי צריך להזכיר לעצמי את המטרות הנ"ל, ואח"כ מהר מאד נהפך הכל, והייתי מלא שמחה כשעלה בידי להגיע למטרה, ומצוה גוררת מצוה, נתתי משלי וקבלתי כפול, שמחתי בשמחת

אחרים ושמִמְחָתִי גדלה מעל ומעבר למצופה, לא הרגשתי קושי בטורח ובעמל, כי הרגשתי שאני עוזר לעצמי ומשיג את המטרות, כולם נהנו בסביבתי והרבו עלי תהילה, אבל אני לא חפשתי את זה, כי זה נוגד את סעיף ה', התהלכתי כל היום עם הרגשת סיפוק נפלאה, לא הי' אפשר לאכזב אותי, אלא אם ראיתי אורח שלא מרוצה, אבל לי לא הי' חסר כלום, עבר החג והשמחה לא נשכחה, הרגשתי שהתקדמתי, הרגשתי שהשגתי מטרות רוחניות שאינם נשכחות, הרגשתי שיש כיווני מחשבה שיכולים לעזור יותר מהמתוק לחיך, שיש מחשבות גדולות יותר ממה שילדים מבינים.

בברכה לשמחה אמיתית, שמחת הידיד האמיתי, ולא המציג עצמו כאוהב ואינו אלא אויב". (ע"כ מתוך מכתב).

לשמוח בקשיים שבקיום המצוות

בכל ענין הקשיים שבשמירת המצוות, יש להזכיר את דברי הגרע"א במכתב על אכילת מרור, שבו הוא מבטיח נאמנה וז"ל "אני מבטיח באמונה במי שיעשה מצוה בחשק ויחשוב בשמחה בזו הרגע אני מקיים מצות הבורא כמעט לא ירגיש מרורות כלל".

אם אדם מתייחס לכל הקשיים האלו כקשיים של מצוה, הוא לא מרגיש צער, והוא לא מסכן, וכמו שכשהוא שומע סיפור על אדם אחר שהתמסר למצווה מתוך קושי, הוא לא מסתכל עליו ברחמנות אלא להיפך, הוא מרגיש הנה זהו סיפור על צדיק, אין סיבה שכאשר הדבר נוגע לקשיים שלו עצמו הוא יסתכל עליהם בלחץ ובצער.

צריך לעודד את עצמו, הנה זכיתי לעשות את המצוה בצער, ולסבול ע"י המצוה, הרי זה שמחה של מצוה, וזו נקודת המבחן וזהו הנסיון.

למשל אם בשבת אחת נכבה הגנרטור אדם יכול להיות מזה בצער גדול, אבל אם הוא יעשה לעצמו חשבון שבשביל שבת אחת שהגנרטור לא עובד הוא מקבל

שכר על כל השנה שבכך הוא מראה שגם בכל השנה הוא מוכן לשבת כך בחושך, אם לא היה גנרטור, [ופעם התבטא הרב זללה"ה "טוב שמדי פעם אין חשמל, והננו כמצביעים שכשאינן גנרטור, אין חשמל].

וכן אדם שחסר לו פעם איזה ירק בשנת השמיטה צריך לשמוח, הנה עכשיו אני נעשה "שומר שביעית", ומסופר במדרש איכה איך שהגויים היו עושים הצגה לצחוק מהיהודים, מביאים גמל ומלבישים אותו בגדי אבל, ושואלים למה הוא מתאבל, ומשיבים כי היהודים שומרי שביעית ואין להם מה לאכול, אז אוכלים את הקוצים ולכן אין לגמל אוכל (שכידוע גמל אוכל קוצים, וכמבואר במשנה ובגמ'), למדנו שכך היתה נראית שמירת שביעית בכל הדורות.

ההסתכלות הזו מלמדת את האדם לשמוח בכל הקשיים, ובאמת זה נותן לכל מעשי המצוות שלו הסתכלות אחרת.

אבל כשזה מגיע לשעת הלחץ, היצר הרע עושה את האדם עניו ופשוט, וכשמגיע לו את הכבוד של המסירות למצוה, הוא לא נותן לו להרגיש שהוא עושה כעת את הדבר הנעלה ביותר, אלא הוא מזלזל בזה, ומתמקד רק בצער שיש לו מכך.

לסיכום, יש להעריך כל צער, כל הבלגה, כל ויתור למען השני, וכל קושי שיש בקיום המצוות, כאוצר שלא יסולא בפז, ושאינן לו ערך עם מצוות שאדם דש בעקביו ובהרגל.

סיכום הדברים

א. המצוה הגדולה ביותר היא לימוד תורה, והעונש הגדול ביותר הוא ביטול תורה, - וכך גם אצל נשים בענין ההתמסרות לתורה.

ב. מי ששומר על רגעיו בכל עת, ומנצלם ללימוד, גם כאשר אין הדבר על חשבון עבודות ומצוות אחרות, אזי גם סובביו מבחינים בכך וקובעים על פי זה את סדרי העדיפויות, וכן לאידך גיסא.

ג. האתגר הגדול בימי בין הזמנים שיהיה מרוצה מההתנהגות של עצמו, בין בלימוד, ובין בבין אדם לחבירו, וממילא לא יהיו לו אכזבות שגם אם יהיה לו קצת קשה זהו שכר מצוה.

ד. להתרגל להתייחס לכל קושי סביב ענייני המצוות, כאל קשיים של מצוה, ולשמוח בהם.

הנהגת הנקיונות לפסח

באופן כללי

בבואנו להתבונן כיצד לקבוע את ימי בין הזמנים לימים של התעלות, ולא רק של התעסקות בעבודה, יש לחדד:

א. מהי התעסקות המצוה המחוייבת מן הדין, ומהי התעסקות רצויה אך איננה מוכרחת, ובהתאם לכך לשקול את משקל הלימוד כנגדה.

ב. לבנות את סדר היום בחכמה, להקדים מה שראוי להקדים ולאחר מה שראוי לאחר, וכמו שדיברנו צריך להשתדל שכל מה שאפשר ללמוד באותו יום ולדחות את שאר הדברים, יש לעשות כן, ומכמה טעמים ראוי לעשות כך, כי בזכות הלימוד שהקדים יהא לו סייעתא דשמיא לגמור מהר יותר, או לחסוך לגמרי, ועוד שהמציאות ידועה שאם מקדים לעסוק בדברים אחרים, נמשכים העניינים, ולבסוף לא מגיע ללימוד, והרבה פעמים זו וזו לא נתקיימה בידם.

ואם יש חשש שישכח דברים מסויימים, יכול לעשות לעצמו רשימה של מה שצריך להספיק אחה"צ או בערב, - בבבא מציעא נ"ט א' "אמר רבי חלבו לעולם יהא אדם זהיר בכבוד אשתו, שאין ברכה מצויה בתוך ביתו של אדם אלא בשביל אשתו, שנאמר ולאברם הטיב בעבורה, והיינו דאמר להו רבא לבני מחוזא **אוקירו לנשייכו כי היכי דתתעתרו**", - יש להיות ערני ללחץ של בני הבית, ולא לזלזל בלחץ הזה, וח"ו לא לדחות בהרגשת שאננות וחוסר התחשבות, להתבונן מה השני מרגיש, ואיך לעזור לו, ומהו הטוב האמיתי בעבורו, וכאשר מתחזקים בלימוד ובשאר עניינים והדבר נעשה בהרגשות משותפות של שני הצדדים, הרגשת הרצון להתחזק והרגשת הקשיים שנפגשים עמם, הכל מתקבל אחרת, וכך יותר נעים ויותר קל, וגם סייעתא דשמיא יותר גדולה, כמו שאמרו בגמרא שם.

המחוייב מצד הדין

ובענין קביעת התעסקויות הנקיון לפסח יש להבהיר מה מחוייב מצד הדין ומהו בגדר "נקיון", "נקיון הבית" ו"בדיקת החמץ" זה שני דברים, ומרחק רב ביניהם, וצריך לסדר את סדר המלאכה והחיים בצורה נכונה ובריאה.

לא כל לכולך או אבק הוא חמץ, רוב המקומות אפשר לבדוק ברגע אחד וזה כשר למהדרין מן הדין, [והגרי"י פוזן שליט"א היה אומר שהנקיון הזה הוא ודאי יותר טוב מהנקיון של עורב, שמבואר בגמרא פסחים ח' א' ונפסק בשו"ע אורח חיים סימן תל"ג ס"ו שהחצר אין צריך בדיקה לפי שעורבין ושאר עופות מצויין שם והם אוכלים כל חמץ שנופל], ואמנם ודאי שאין לזלזל במצות בדיקת חמץ, אבל צריך לדעת את החשבון ואת הזמן הראוי לכל דבר, - ואחר שהאדם יצא ידי חובתו את עיקר הדין של בדיקת חמץ, הרי כל מה שמוסיף מרצונו הטוב הוא מוסיף, וממילא הכל נעשה ברוגע ובשלוה, כפי מה שניתן, אבל כשעדיין לא בדק את המקום לעיקר הדין, הרי כל עבודת הנקיון ביותר לחץ, ויותר זמן.

מקומות שמוכרים לגוי צריך רק לבדוק שלא נשאר שם כזית, וזה אפשר לבדוק ברגע, ועל כן בכדי למנוע הלחץ ניתן למכור כמה שיותר מקומות לגוי,

דהיינו כל המקומות שאין צריכים להשתמש בהם בפסח, ולאחר שיצאו בהם את ידי חובת עיקר הדין שהוא קל מאוד וכמשנ"ת.

ברוב המקומות של הבית אין צריך לעשות כלום מעיקר הדין, לענין הרצפה סומכים על שטיפת הרצפה בצורה טובה, ולא צריך לבדוק, כמו שביאר בחזון איש שהפירורים שברצפה פגומין וא"צ לבדוק אחריהם.

כל ארונות הבגדים כיון שאינם משמשים לחמץ, אם אין שם פינה שצריך לחשוש שם לחמץ דבוק, יש למשש עם היד אחר שכבר עשו את הנקיון, ובזה ודאי יצא ידי חובה, ולא צריך לדקדק יותר מזה כל שאין פירורים בולטים, ואם יש איזה חור שהוא חושש עליו ירסס עליו חומר הפוסלו, ואם מוציא את המדפים אין צריך לבדוק אלא את המדף התחתון [שנשאר מחובר], וכן בארונות הספרים.

כתמים ופירורי לכלוך, שאין ניכר להדיא שזה חמץ גם אם מקורם בחמץ, בדרך כלל נפגמו מאכילה ודינם כפירורים שברצפה שפסק החזו"א להקל, ולכן רוב רובם של הכלוכים אין בהם חובת ביעור, ואמנם מורידין מה שאפשר להוריד בקלות, אבל אין להשקיע בזה מאמץ וזמן.

כיסים של בגדים ג"כ אינו דבר מסובך, וראוי לעשותם כמה ימים לפני הפסח מיד אחר שמתכבסים, כדי שלא יהיה עומס ברגע האחרון, (למשל לפני שמגהצים בודקים את הכיסים). - אם בשעת הכיבוס הכיסים פתוחים ומוציאים אותם כלפי חוץ, ופותחים אותם היטב עד סוף הזויות הרי זה כבדיקה.

במקומות שיש פירורים גדולים של חמץ שצריך באמת להשקיע יותר עבודה, כמו במסילות של החלונות, אפשר לבדקם לאור החמה כדין אכסדרה, ואפשר להזיז כל הפירורים לפינה אחת ע"י מברשת, ולשים לב מה נראה חמץ ומהו רק לכלוך, ומה שלא יורד בקלות יש לפסלו בחומרי ניקוי, ובדרך כלל מה שלא יורד אינו חמץ, וגם אם היה חמץ כבר נפסל מאכילה רגילה, ובפירורים כהאי גוונא יש להקל שבטלים, (וכהיום שיש שואב אבק שמיקל מאד להבטיח הניקיון בזריזות, זו הרי מלאכה קלה), וכן כפלים של גומיות במקרר שיכול להיות שם

חמץ גמור, או גרגירי שומשום שיש בהם טעם חמץ ולא נפסלו, יש לחפש מה שנראה כחמץ ברור ולהוציא, ולאחר שמוציאים את הבעין שנראה לעין יש לפסלם בחומר ניקוי.

אבל רוב שאר המקומות בהיבט עין אפשר לגמור את כל העבודה, ולא צריך לחפש לכלוכים כי זה לא חמץ, ובמקומות שצריכים בדיקה יש לבדקם במישוש היד ועל ידי ראית העין בלא נר, ואח"כ לעבור עם נר או פנס לראות במהירות את מה שכבר ראו קודם.

צריך לעשות סדר בנקיונות עד שרוב הבית יהיה מקום שאין מכניסין בו חמץ (לבדוק מבעוד מועד כמה ארונות בגדים, ולהדביק עליהם איזה סימן שאין מכניסים בו חמץ, וירד לו הלחץ של מה שצריך להספיק).

סדקים בכסאות ומטות וספות צריך להתאמץ יותר, כיון שמצוי שם לפעמים חמץ שאינו פגום, ויש לנקות עם שואב אבק או להפכם, ואחר הבדיקה העיקרית יש לרסס בחומר הפוגם. כהיום המדפים עשויים פורמייקה ופלסטיק ודי בנקיון טוב וא"צ לדקדק ולעטפם היטב, כי פעם היה עשוי עץ ומתקלפים חתיכות, ודי להניח חתיכות ניילון חדפעמי מלמטה, ולהשתמש רק על זה, וכן במקרה אחרי בדיקת הפירורים.

אין צריך להכשיר השיש ברותחין לפי מה שרגילים שלא להניח חם בפסח על גבי השיש וכאשר רוצים להניח סיר מניחים תחתיו חם חתיכת עץ או צלחת או מחזיק סירים, כי אין סומכין על שפיכת הרותחין.

במקומות שקשה לדקדק, שופכים חומרי ניקוי, ועוטפים בניילון חד פעמי, ויש לעבור תחילה נקיון רגיל ע"מ שלא ישארו כזיתים ודברים ראויים.

כללו של דבר יש להתארגן מראש כדי למנוע את הלחץ של הימים האחרונים.

עוד בגודל התועלת שלא להכביד יותר מדאי בדקדוק המלאכות לפסח, ואמנם ישראל קדושים הם ואף מגררים הכתלים, אבל המדקדקים יותר מן הראוי מצד הדין, עלול לצאת מכך גם מכשולות, משום שבסוף כשמתקרב הפסח והזמן דחוק, אם נותרת עוד עבודה יתירה נלחצים ומזניחים דברים עיקריים, כי עיקר

הזמן הלך על הידורי הידורים, ומתוך הבלבול נשארים דברים עיקריים שלא השלימו אותם כראוי, מחוסר ברירה וחוסר זמן להתכונן.

סיכום הדברים

- א. לקבוע סדר העבודות, עד כמה שניתן שהלימוד יהיה קודם לעבודות.
- ב. לברר מה עיקר הדין, ועל ידי זה להוריד את הלחץ מקיום מצות בדיקת חמץ, וגם שעל ידי זה יקויים עיקר הדין ביתר הידור ובשלימות, במלי להיכנס לקולות של הרגע האחרון.
- ג. להתחשב בבני הבית בסבלנות ובהבנה ובתפילות.
- ד. בכל הקשיים והטורח יש לשתף את הילדים - במצוה ובשכר ובזכות שבקושי הזה.

